

21ste VERGADERING. — 26 APRIL 1889.

Behandeling van de wetsontwerpen n°. 64 en 73.

21ste VERGADERING.

VERGADERING VAN VRIJDAG 26 APRIL 1889.

(GEOPEND TE 1½ UREN.)

Ingekomen: 1°. berichten van leden, verhinderd de vergadering bij te wonen; 2°. een drukwerk. — Behandeling en aanneming van verscheidene wetsontwerpen.

Voorzitter: de heer **Schimmelpenninck van der Oye**.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 37 leden, te weten de heeren:

Pyls, Coenen, Insinger, Alberda van Ekenstein, Moolenburgh, Van Nagell van Ampsen, Van Lier, Regout, Van der Goes van Dirxland, Pijnappel, Van Pallandt van Waardenburg en Neerijnen, De Vos van Steenwijk, Prins, Thooft, Breuning, Smits van Oijen, Blussé, De Bruyn, Welt, Viruly, Van Zuylen van Nyevelt, Henri Smits, Six, Huydecoper van Maarsseveen, Smitz, Verheijen, Kappeyne van de Coppello, Vlieland Hein, Van Tienhoven, Stork, Bultman, Magnée, Van Nispen, Melvil van Lynden, Fransen van de Putte en Van Naamen van Eemnes;

en al de heeren Ministers, behalve de Ministers van Buitenlandsche Zaken en van Marine.

De notulen van het verhandelde in de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

De **Voorzitter** deelt mede dat zijn ingekomen:

1°. berichten van de heeren Vening Meinesz, Wertheim, Muller en Van Gennep, dat zij verhinderd zijn de vergadering bij te wonen, eerstgenoemde wegens ambtsbezigheden.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

2°. eene aflevering van een Theologisch Tijdschrift, jaargang 1889, ingezonden door G. J. P. J. Bolland, te Batavia.

Dit drukwerk zal worden geplaatst in de boekerij.

Aan de orde is de behandeling der volgende wetsontwerpen:

I. WIJZIGING DER WET VAN 3 JANUARI 1884 (STAATSBLAD N°. 3) TOT AANWIJZING DER GESTICHTEN, WAAR HETZIJ GEVANGENISSTRAF, HETZIJ HECHTENIS WORDT ONDERGAAN, EN VAN AANVERWANTE GESTICHTEN, ZOALS DIE REEDS IS GEWIJZIGD BIJ DE WETTEN VAN 28 AUGUSTUS 1886 (STAATSBLAD N°. 130) en 10 December 1888 (STAATSBLAD N°. 176). (64)

Dit wetsontwerp wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

II. NATURALISATIE VAN JOHANN BERNARD MÜLLER. (73)

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Kappeyne van de Coppello**: In het Verslag over dit wetsontwerp vind ik dat in eene afdeeling (niet de mijne) de bekende formulierquaestie is behandeld, en daar ik het niet geheel eens ben met de in dat Verslag nedergelegde zienswijze, wensch ik met een enkel woord de redenen aan te geven waarom naar mijne meening voor deze Kamer geen bezwaar bestaat om de haar voorgelegde wetsontwerpen aan te nemen in den vorm waarin zij voor ons liggen, ofschoon zij vóór 3 April werden aangeboden aan en na dien dag zijn bekrachtigd door de Tweede Kamer.

Ik ga uit van het beginsel dat de Koning die ons regeert is Koning Willem III, en dat Zijne verantwoordelijke raadsleden zijn de Ministers die ik de eer heb hier voor mij te zien en als zoodanig zitting hebben met raadgevende stem en die in deze Vergadering tegenwoordig zijn om de door den Koning aangeboden wetsontwerpen te verdedigen.

Het is evenwel niet genoeg, dat deze Kamer de wetten goedkeurt: om het voorstel wet te doen worden moet nog iets meer worden gedaan, en vóór dat geschied is, kan van geene afkondiging sprake zijn. Het goedgekeurd Regeeringswetsontwerp wordt wet wanneer daarop de Koninklijke bewilliging verleend wordt. In welken vorm dit moet geschieden, regelt art. 120 der Grondwet.

In gewone omstandigheden blijkt van die Koninklijke bewilliging door de onderteekening van de wet, welke is eene Koninklijke onderteekening. Zonder die onderteekening kan geen wet in het *Staatsblad* worden opgenomen ed is het ministerieel contraseign niet mogelijk. Maar wat in gewone omstandigheden de Koning zelf doet, wordt in de buitengewone omstandigheden gedaan door den waarnemer van het Koninklijk gezag. Dus, bij het verleen van de sanctie aan de wet, moet die wet alsdan worden onderteekend, niet door den Koning, want dat is dan onmogelijk, maar door den Regent, voor den Koning, of in ons geval, door den Raad van State.

Doch door die waarneming is de Regent of de Raad van State niet bekleed met de Koninklijke waardigheid; de overdracht van de Kroon heeft niet plaats gehad. De Koninklijke waardigheid blijft bij den Koning, wiens beeltenis op de munt geslagen wordt, en in wiens naam recht gesproken wordt.

Wanneer men toegeeft dat alle wetten onder de Regeering van Koning Willem III tot stand gebracht, na te zijn goedgekeurd door de Staten-Generaal, zijn gesanctioneerd door den regeerenden Koning, en dat alleen wegens tijdelijke verhindering de onderteekening niet dezelfde is, en geschiedt door het waarnemend Koninklijk gezag, dan is door die onderteekening de wet in haar geheel voltooid. En daarna komt er geene verandering in het formulier van afkondiging te pas. Het is de Koning die sanctioneert, van wien ook de uitvaardiging der wet moet uitgaan.

Deze oplossing is de eenvoudigste, want verandering in het formulier van art. 120 is niet mogelijk, en indien men het hoofd van de wet verandert, slaat op dat hoofd het formulier van art. 120 niet meer.

Het bezwaar dat men maken zal, is dat de Grondwet in 1887 een nieuw lid bij art. 72 heeft opgenomen, waarin gezegd wordt dat de noodige veranderingen in het formulier van art. 72 worden gebracht. Maar ik kan in die zinsnede niet lezen dat daarin wordt uitgemaakt dat veranderingen die niet noodzakelijk zijn, in dit formulier toch moeten worden gebracht. Indien dit artikel uitgegaan was van de veronderstelling, dat zoodanige wijziging in alle omstandigheden noodig was, dan zou die bewering juist zijn. Maar de macht die aan de Grondwet uitvoering geeft, heeft te beslissen *hoe* en derhalve ook *of*. Waar in de Grondwet iets noodzakelijk wordt verklaard, blijft het oordeel aan de Wetgevende Macht of Regeering, of die noodzakelijkheid bestaat.

Hier bestaat geene noodzakelijkheid tot verandering van

het hoofd. Ik word daarin bevestigd door het wetsontwerp tot gedeeltelijke herziening van de wet van 17 Augustus 1878, want de Koninklijke boodschap is natuurlijk uitgegaan van den Raad van State, maar het hoofd van de wet is onveranderd gebleven. Voorts beroept men zich op de woorden van Minister Heemskerk; maar ik geloof dat men zich hierin vergist. Bij de behandeling van dit artikel in de Tweede Kamer heeft professor De Geer eene vraag gedaan, namelijk, of niet voor het geval er veranderd moest worden, dit moest geschieden door de Wetgevende Macht, iets wat ik geheel met hem eens ben. De uitvoerende macht heeft eenvoudig in het *Staatsblad* te plaatsen wat de Wetgevende Macht heeft aangenomen en door den Koning gesanctioneerd is. Maar veranderen mag zij niets, ook in het hoofd geen enkel woord.

Indien nu het geval aanwezig is waarin wij veranderingen moeten maken, is die vraag van den heer De Geer zeer begrijpelijk, maar hij deed nog iets anders; hij stelde te gelijk een amendement voor, dat aanleiding gaf tot veel discussie; hij stelde namelijk voor om in het formulier op te nemen de woorden »bij de gratie Gods", en knoopte daaraan eene geleerde staatsrechtelijke beschouwing vast.

Dat amendement bestrijdende, heeft de Minister Heemskerk een zeer juist argument aangevoerd, namelijk dat die woorden niet behooren tot het grondwettelijk formulier, maar tot iets wat in dit formulier wordt ingevuld, namelijk de titulatuur van den regeerenden Koning. En zijne titels geeft natuurlijk elke regeerende Vorst zelf aan, gelijk iedereen, zijn eigen naam schrijvende, aangeeft wie hij is. Zoo is het de regeerende Vorst, die zijn eigen naam invult en daarbij voegt zijn titel.

Heeft er alzoo verandering plaats in den persoon van den regeerenden Koning, komt de eene Koning te overlijden en treedt een andere Koning in zijne plaats, dan wijzigt deze die titulatuur, en wanneer er wetten aanhangig zijn door den vorigen Koning ingediend, maar die de nieuwe Koning moet sanctioneeren, dan wordt de titulatuur door wetswijziging hiermede in overeenstemming gebracht, zooals in 1849 gebeurd is. Maar verandering van titulatuur die een gevolg is van eene nieuwe troonsbestijging heeft niets te maken met verandering van het formulier en met de quaestie van het slot van art. 72. De Minister Heemskerk heeft nooit verklaard waarom in het geval waarin de regeerende Koning regeerend Koning blijft en geen overgang plaats heeft, wijziging noodzakelijk is, en daarom ook geen aanwijzing gegeven wie die wijziging zou moeten aanbrengen. Ik geloof dus niet dat de woorden van den Minister Heemskerk van eenig belang zijn in deze quaestie, al moet ik erkennen dat hij — en wie zal het hem kwalijk nemen — de twee vragen van den heer De Geer in zijne improvisatie eenigszins heeft dooreengemengd, en niet genoeg voor den geest heeft gehouden dat in het eene geval de verandering in den persoon des Konings en in het andere de waarneming van het Koninklijk gezag geheel verschillende zaken zijn. Maar nooit heeft de Minister Heemskerk, wat ik brandmerk als eene aarts-ketterij, willen verkondigen dat op hem, die Koninklijk gezag waarneemt, de Koninklijke waardigheid overgaat.

En dit is het beginsel waarvoor ik wensch op te komen. Door het gezegde van den Minister Heemskerk anders op te vatten zou men dit beginsel twijfelachtig maken. En dit doet de Regeering evenmin als ik.

Naar mijne meening is het eenige wat thans geschieden moet dat bij de sanctioneering van de wetten art. 120 van de Grondwet wordt gevolgd en voor den Koning geteekend wordt, nu hij het zelf niet doen kan, door den waarnemer, en verdere wijziging in het hoofd van de wetten is dus onnoodig. Deze theorie lost te gelijk alle praktische bezwaren op, want indien niets veranderd moet worden dan alleen bij andere troonsbestijging, dan komt art. 72, laatste lid, van de Grondwet ook alleen dan te pas in het bijzondere geval dat de Koning ontbreekt, omdat er geen opvolger is en dus geen regeerende Koning is. En voor dat geval heeft de grondwetgever de deur opengezet en verlof gegeven om te veranderen, maar de grondwetgever

heeft niet bevolen het formulier te veranderen, waar dit niet noodig en ook niet gepast zou zijn.

De heer **Mackay**, *Minister van Binnenlandsche Zaken*: Mijnheer de President! De quaestie, op het oogenblik door den geachten afgevaardigde uit Noordholland behandeld, is eenigszins anders, dan de quaestie, die zich in de Tweede Kamer opdeed. Daar was het de vraag of de meening van de Regeering juist was dat het formulier van afkondiging van bij de Kamer ingediende wetsontwerpen eerst behoefde gewijzigd te worden op den dag van de afkondiging.

De geachte afgevaardigde geeft toe dat de Regeering hierin juist heeft geoordeeld en dus bij de behandeling dat formulier ongewijzigd kon worden gelaten. Nu wordt door hem de vraag geopperd of, ingeval de Koning niet in staat is om de wet af te kondigen, het formulier van afkondiging ongewijzigd zal moeten behouden blijven, en is hij van oordeel dat dit ongewijzigd kan blijven en de Raad van State slechts namens den Koning de wet behoort te teekenen. Hierin nu verschilt de Regeering van den geachten spreker.

De Regeering meent dat de slotalinea van art. 72 der Grondwet eene eenigszins meer uitgebreide beteekenis heeft, dan de geachte spreker er aan gehecht heeft. De geachte spreker meent dat dit formulier ongewijzigd behoort te blijven en alleen voor het geval, bij eventuele ontstentenis van den persoon, die aangewezen kan worden als troonopvolger, eene wijziging zou te pas komen.

Ik meen dat deze opvatting te beperkt is, dat ingeval eene Koningin regeert of het Koninklijk gezag door een Regent of door den Raad van State wordt waargenomen, wijziging van het formulier van afkondiging volgens de Grondwet noodig wordt geacht.

Ik geef den geachten afgevaardigde toe dat voor het geval de Kroon van den eenen Koning op den anderen overgaat, geene verandering in het formulier behoeft gebracht te worden. Alleen wordt alsdan het intitulé veranderd. De laatste alinea van art. 72 maakt dan ook geen gewag van dat geval.

De heer Heemskerk, op wien ik mij vroeger beriep, sprak niet alleen over de titulatuur, maar ook over wijziging in het formulier van afkondiging, doch toen gold het de vraag wanneer, en door wien in verband met de slotalinea van artikel 72 der Grondwet verandering in het formulier behoort te worden gebracht.

De Regeering is van meening dat men moet aannemen dat het niet behoort tot de bevoegdheid van de Staten-Generaal, verandering in dat formulier te brengen, maar dat integendeel de persoon, die geroepen wordt het Koninklijk gezag waar te nemen, die verandering aanbrengt bij de afkondiging.

De geachte spreker geeft dit toe, doch meent dat zich het geval bijna nimmer zal voordoen dat er noodzakelijkheid zal bestaan voor zulk eene wijziging, daar hij dit wil beperken tot het geval dat de troonopvolging onzeker is en er geen Koning is.

Maar ik moet hem opmerken dat wijziging ook wordt voorgeschreven voor het geval het Koninklijk gezag wordt waargenomen door eenen Regent, dus voor het geval er wel een Koning is, dat deze minderjarig is, of niet in staat om te regeeren.

Hieruit meen ik te mogen afleiden dat ook voor het geval dat de Koning buiten staat is de Regeering waar te nemen en dus de wet door hem die het Koninklijk gezag waarneemt, moet afgekondigd worden, ook verandering in het formulier van afkondiging moet gebracht worden, onverschillig of dit door een Regent of door den Raad van State geschiedt.

Ik geloof mede dat er geen constitutioneel bezwaar tegen bestaat. De Grondwet toch zegt dat de Regeering door den Raad van State wordt waargenomen namens den Koning en er kan dus niets tegen zijn om wanneer de Raad van State de wet afkondigt dit reeds dadelijk te vermelden aan het hoofd van het formulier van afkondiging

van de wet, en er geen reden bestaat om slechts bij de onderteekening melding te maken van die handeling in naam des Konings.

De heer **Kappeyne van de Coppello**: Mijnheer de Voorzitter! De woorden van den Minister Heemskerk vind ik op bladzijde 726 bij Mr. Arntzenius, deel V. Daar zegt die Minister hoe ik den zin er van moet verstaan. »Het spreekt vanzelf, dat degene die tot de Regeering komt terstond beslist op welke wijze het hoofd van wetten en besluiten zal luiden. Geen mensch anders kan dat natuurlijk bepalen, behoudens, indien er eene fout in ware, de verantwoordelijkheid van de Ministers. Daarover kan geen twijfel wezen; altijd volgens den regel, die hier meermaals is aangehaald: De Koning is dood, leve de Koning.»

En als nader antwoord, lees ik verder, bladzijde 733: »Bij het aanvaarden van de Souvereiniteit door een Vorst, die door erfrecht of door keuze tot de regeering komt, is het te allen tijde het gebruik geweest, dat dadelijk het intitulé worde vastgesteld en dat de eerste proclamatie of het eerste besluit dat geteekend wordt, dat intitulé bevat, naar de waardigheid die hij bekleedt.

»Wanneer nu — God geve dat het nog lang dure eer het gebeurt — de Kroon op een ander hoofd overgaat, dan zal diegene, die het Koninklijk gezag uitoefent, bij het eerste Staatsstuk de wijziging die noodig zal zijn in het formulier moeten brengen. De daardoor noodige wijziging, dat wil zeggen: de door veranderingen van den persoon noodige wijziging. Daar is niets dubbelzinnigs in. Ik durf dan ook vertrouwen dat zij, die dan in den Hoogen Raad zitten, geen chicanes zullen maken.»

Maar daar is alleen sprake van een geval dat hier niet aanwezig is, van verandering in persoon. Nu wil ik met den Minister niet behandelen de quaestie, die in de Tweede Kamer werd besproken, welke macht de bevoegde tot eventuele verandering is. Ik laat dat geheel voor de verantwoordelijkheid van den Minister, maar ik protesteer er tegen, dat het geval, waarin wij hier verkeerden, er een is, waarin de Kroon overgaat en waarin een Regent of de Raad van State met de Koninklijke waardigheid wordt bekleed.

Ik laat ter beoordeeling van den Minister over hoe het hoofd van de wet moet luiden, doch als er staat, dat de Raad van State de wet uitvaardigt namens den Koning, dan acht ik het onveranderlijk formulier van art. 120 onbruikbaar gemaakt. Er mag niets in het hoofd veranderd worden vóór het contresign en evenmin daarna.

De heer **Mackay**, Minister van Binnenlandsche Zaken: Slechts een kort woord nog, Mijnheer de Voorzitter, ter beantwoording van de gemaakte opmerkingen.

In de Tweede Kamer liep de discussie over de quaestie niet of er, maar wie de verandering moet brengen in het formulier van afkondiging wanneer het Koninklijk gezag door den Raad van State wordt waargenomen, en bij de bespreking van die vraag heb ik de autoriteit aangehaald van den heer Heemskerk, dat niet, zooals in de Tweede Kamer geopperd werd, de Tweede Kamer daarin behoefde gekend te worden, maar dat hij die tot de Regeering geroepen werd bij het eerste stuk dat van hem uitgaat, de verandering in het formulier van afkondiging heeft vast te stellen. En nu meen ik ook verder te mogen gaan, en dat wanneer wij staan voor het geval dat de Kroon niet overgaat, maar iemand tijdelijk wordt belast met de waarneming van het Koninklijk gezag, deze mede zelf de vereischte wijziging, ingevolge de slotalinea van art. 72 der Grondwet, heeft te brengen in het formulier van afkondiging. Voor dat gevoelen gelden, meen ik, dezelfde argumenten, die zijn bijgebracht voor het geval dat de Kroon overgaat. Ook dan geschiedt de wijziging buiten medewerking van de Staten-Generaal; dat ook in dit geval wijziging volgens de Grondwet bedoeld wordt, meen ik zoo even te hebben aangetoond.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

NATURALISATIE VAN ANDREAS AUGUSTINUS WEHMEIJER, KONRAD FRANZ ANTON RÜTTGERING, ALBERT KAREL CORNELIUS VON OVEN, BERNARD ANTON WILKING, JOSEF STEIN, HERMANN FRANZ CROMME en OTTO ALEXANDER GALLE. (73)

Deze wetsontwerpen worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

III. BEKRACHTIGING EENER PROVINCIALE HEFFING IN ZEELAND. (78)

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Mackay**, Minister van Binnenlandsche Zaken: Mijnheer de Voorzitter! In het Eindverslag wordt de vraag gedaan of men in de bepaling, voorkomende in art. 5 van het besluit der Staten van de provincie Zeeland van 9 November 1888, een uitvloeisel van art. 154 der Grondwet moet zien en tevens hoe eene zaak bij den burgerlijken rechter kan worden aangebracht als de administratieve rechter uitdrukkelijk is aangewezen.

Deze bepaling is niet een uitvloeisel van art. 154 der Grondwet, hoewel zij daarmede ook niet in strijd is, maar zij is een uitvloeisel van de provinciale wet, die in art. 153 bepaalt, dat de Gedeputeerde Staten beslissen de geschillen gerezen over de uitvoering van de door de Staten gemaakte verordeningen tenzij de wetten en verordeningen dit aan anderen hebben opgedragen; evenzoo wordt in de gemeentewet aan het dagelijksch bestuur der gemeente opgedragen om in geschillen gerezen over de uitvoering van de verordeningen van den raad te beslissen.

Deze bepaling in art. 5 is dus conform de bepaling van de provinciale wet, maar daarmede wordt de bevoegdheid van de rechterlijke macht niet uitgesloten. Art. 1 en 2 van de Rechterlijke Organisatie, welk laatste artikel nog niet is in overeenstemming gebracht met art. 153 der Grondwet, maken den burgerlijken rechter zeer zeker bevoegd om kennis te nemen van alle vorderingen die vallen onder gemeld art. 2. De rechterlijke colleges en met name de Hoge Raad heeft dit steeds, naar ik meen, aldus begrepen. Op deze bevoegdheid wordt geen inbreuk gemaakt door deze bepaling in het provinciale reglement, eene bepaling trouwens, die, zooals ik in de andere Kamer gezegd heb, reeds in andere provinciale reglementen is opgenomen en door de Staten-Generaal goedgekeurd.

De heer **Vitellander Hein**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben niet geheel gerust of de explicatie door den Minister gegeven aan het betrokken artikel van de wet wel geaccepteerd zal worden. Inderdaad komt het mij voor dat de rechter een weinig in een moeilijk parket wordt gebracht door die bepaling van de wet, waarbij art. 5 van de provinciale verordening zelve tot wet wordt verheven. Tot dusverre heeft de Hoge Raad steeds de competentie van den burgerlijken rechter in belastinggeschillen, ook dan wanneer de wet dezen geene uitdrukkelijke opdracht deed, erkend, met de overweging dat het beginsel van artikel 1 van de wet op de rechterlijke organisatie de competentie van den burgerlijken rechter meebracht, tot zoolang — zoo drukt de Hoge Raad het uit — noch de Grondwet, noch eenige andere wet een anderen rechter aanwijst. Thans intusschen staat er in art. 5 met zoovele woorden dat in alle geschillen omtrent het verschuldigd zijn van het steigerrecht of omtrent het bedrag — niet alleen dus over de quantiteit maar ook over de belasting zelve — door Gedeputeerde Staten uitspraak zal worden gedaan. Nu wil ik wel toegeven, dat indien hier aanwezig zal zijn eene toepassing van art. 154 der Grondwet, waarin als nieuw recht geschreven staat, dat de wet de beslissing van twistgedingen niet behoorende tot de zuiver civiele, kan opdra-

II. Nadere bepalingen omtrent den accijns op bier en azijn.

gen, hetzij aan den gewonen rechter, hetzij aan een college met administratieve rechtspraak belast, het dan wel eene heel vreemde uitvoering zal wezen, die uitgaat van het initiatief van Provinciale Staten en met de goedkeuring des Konings voorzien, incidenteel door de wet wordt gesanctioneerd. Maar ik betwijfel of op dergelijke meer praktische dan juridieke consideratiën de rechter de uitdrukkelijke opdracht die toch in art. 5 gelegen schijnt, zou kunnen voorbijzien. En eenmaal de opdracht aan den administratieven rechter vaststaande, houdt de bevoegdheid van den gewonen rechter op. Dit is waar, volgens de leer van den Hoogen Raad, doch dit leert ook art. 154 der Grondwet zelf, als het spreekt van eene opdracht, hetzij aan den gewonen rechter, hetzij aan eenen administratieven rechter, maar niet aan beiden te gelijk.

Ik herhaal, ik ben niet geheel gerust dat de gewone rechter zich, ondanks art. 2 der wet, bevoegd zal blijven achten. Want dat hij met den Minister in art. 5 der verordening slechts zal zien eene toepassing van art. 152 der provinciale wet, acht ik niet waarschijnlijk. Inderdaad, van een geschil als daar bedoeld heeft het verschil tusschen den belastingschuldige en den heffer, de provincie, al heel weinig. Ik wil er echter het beste van hopen. Want kwam de rechter zich eens incompetent te verklaren, dan wordt de zaak lastig genoeg. Niet zoozeer voor den belastingschuldige, — want ik geef gaarne toe dat deze in Gedeputeerde Staten, al worden zij rechter in hun eigen zaak, toch nog zeer goed een onpartijdigen rechter zal kunnen vinden. Voor den belastingheffer zelf staat echter de zaak benauwder, want hoe komt hij aan geld? Indien de provincie er niet in slaagt om het steigergeld minnelijk in te garen aan den steiger zelf en dus moet gaan vervolgen, hoe zal dat dan loopen? Bij den burgerlijken rechter zou zij dan niet terecht kunnen, want reglement en wet hebben dezen uitgesloten. En wel zou de provincie dan hebben het voorrecht om zelf te zijn administratieve rechter in haar zaak, doch het vonnis, als het in haar voordeel luidde, zou niet kunnen geëxecuteerd worden, omdat nergens de executie der gewijsden van dit administratief rechtcollege vooralsnog geregeld is. Derhalve de provincie zou bedrogen uitkomen.

Ik mag dus lijden dat de rechter de explicatie van den Minister aanneme, maar acht het vrij twijfelachtig.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

IV. NADERE BEPALINGEN OMTRENT DEN ACCIJS OP BIER EN AZIJN. (II)

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Godin de Beaufort**, Minister van Financiën: Mijnheer de President! Ik begrijp volkomen, dat een aantal leden dezer vergadering — zooals het Verslag vermeldt — door de aanneming dezer wetsontwerpen niet geacht willen worden zich tevens te vereenigen met elk der door den Minister bij zijne toelichting en verdediging gebezigde argumenten, en ook niet geacht willen worden daardoor hun steun te verleen aan een maatregel van protectionistische strekking. Het zou toch ook inderdaad niet aangaan om een zoo gewichtig beginsel als het ware incidenteel te beslissen bij een wetsontwerp als dit.

Wat ik echter minder goed begrijp, is, dat men gemeend heeft in de verdediging der Regeering eene protectionistische strekking te vinden. Bij het nalezen der aan de overzijde gevoerde discussiën heb ik daarvan geen zweem gevonden. Wel is van andere zijde bij deze gelegenheid het vraagstuk der protectie ter sprake gebracht, maar, naar het mij voorkomt, ten onrechte.

De zaak toch, die het hier geldt, is van zeer eenvoudigen aard. Welke toch is de bedoeling van deze wetsontwerpen?

Men heeft in de laatste jaren — al dan niet te recht, dit laat ik thans in het midden —, wel eens hooren spreken van curiositeiten van het protectionisme. Ik geloof echter, dat men, lettende op onze belasting op den azijn, met minstens evenveel recht mag gewagen van curiositeiten van het anti-protectionisme. Immers men heeft de vrees van voor protectionist door te gaan zoover gedreven, dat men, niet tevreden met het buitenlandsch fabricaat met het binnenlandsche gelijk te stellen, van de buitenlandsche azijnen lagere rechten geheven heeft dan van de inlandsche.

Dit wetsontwerp nu heeft geen andere strekking dan om aan deze curiositeit, om geen sterker woord te bezigen, een einde te maken.

Ik kan begrijpen, dat men bij de bepaling van het bedrag van het invoerrecht en van de afschrijvingen zich aan vankeel heeft vergist. Maar vreemd is het dat men, na door de belanghebbenden op de fout te zijn gewezen, en nadat de juistheid der klachten door de ambtenaren der belastingen en door den scheikundigen adviseur was erkend, die toch nog zoo lang heeft bestendigd.

Ik geloof dus inderdaad, dat men van de zijde der anti-protectionisten beter had gedaan door de zaak niet met het protectionisme in verband te brengen en met over deze geschiedenis de spons te laten gaan.

Een enkel woord nog over eene bewering, die mij in het Verslag in den mond wordt gelegd en die ook minder juist is. Door mij zou zijn verklaard, dat ik bier beschouw als een luxe-artikel, dat zeer goed een hooger accijns zou kunnen dragen.

Men heeft over het hoofd gezien, dat ik, in de andere Kamer van een luxe-artikel gewagende, niet gesproken heb van de lichte inlandsche bieren, en niet van den accijns, maar alleen in verband met het invoerrecht van de zware buitenlandsche bieren, Engelsche, Oostenrijksche en Duitsche.

Wanneer men de vraag stelt of deze geen luxe-artikelen zijn, waarop even goed als op het gedistilleerd een vrij hoog recht mag drukken, dan blijf ik die vraag alsnog bevestigend beantwoorden.

Verder tref ik in de derde zinsnede van het Verslag eene bemerking van één lid aan, welke ik geloof dat de beleefdheid vordert evenzeer te beantwoorden.

Er was — lees ik daar — een lid dat bezwaar had tegen eene bewering, door mij gevoerd in de Memorie van Beantwoording. Begrijp ik de opmerking wel, dan had dat lid gewenscht dat ik mijne argumentatie in een enigszins zachteren vorm had ingekleed. Ook hier evenwel is eene kleine onnauwkeurigheid in het Verslag, naar het mij voorkomt. Er wordt toch gesproken van eene toelichting. Wanneer ik werkelijk bij de toelichting van het ontwerp gesproken had in den geest als hier wordt gewraakt, dan geloof ook ik dat het beter geweest ware eene andere uitdrukking te kiezen. Maar men heeft over het hoofd gezien, dat de gewraakte zinsnede strekte om eene opmerking te beantwoorden uit het Voorloopig Verslag, waar twijfel geopperd werd of men wel goed deed zijne goedkeuring aan deze ontwerpen te schenken, omdat het zou kunnen zijn dat men, medewerkende tot verbetering van den accijns, dezen zou helpen bestendigen. Ik geloof, dat waar eene dergelijke meening in het Voorloopig Verslag was uitgesproken, het antwoord dat ik gegeven heb volkomen *ad rem* was, gelijk het dan ook in den anderen tak der Vertegenwoordiging geen aanstoot heeft gegeven aan de leden van wie de opmerking in het Voorloopig Verslag afkomstig was.

Ik zal, daar het niet gewenscht wordt van de zijde der Kamer, mijnerzijds thans niet in eenige beschouwing treden omtrent de wenschelijkheid der afschaffing van den accijns op bier en azijn. Wat echter in het Verslag staat, dat door dezen accijns, zooals die door de aanneming dezer ontwerpen zal worden, een niet geringe druk zou worden gelegd op de lagere klassen, is minder juist. Wat het bier betreft, blijft de belasting hetzelfde; alleen wordt de afschrijving van het zware bier bij uitvoer, die te laag was, verhoogd; dit komt ten bate van de industrie, maar een hooger recht wordt er niet op het bier gelegd; dat blijft dus juist het-

21ste VERGADERING. — 26 APRIL 1889.

Behandeling van de wetsontwerpen nos. 12 en 57.

zelfde. Wat de belasting op zijn betreft, wordt het recht op de zeer sterke buitenlandsche azijnen eenigszins verhoogd, evenwel, zooals ik reeds de eer had op te merken, was tot dusverre de belasting, die van den buitenlandschen azijn geheven wordt, lager dan die van den inlandschen geheven wordt, en alleen die abnormale toestand zal door deze wet verdwijnen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het *wetsontwerp* wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

V. WIJZIGING VAN HET INVOERRECHT OP AZIJN. (12)

Dit *wetsontwerp* wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

VI. REGELING DER REIS- EN VERBLIJFKOSTEN VAN DE LEDEN DER EERSTE KAMER, EN DER REISKOSTEN VAN DE LEDEN DER TWEDE KAMER VAN DE STATEN-GENERAAL. (57)

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Godin de Beaufort**, *Minister van Financiën*: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal niet terugtreden in de vraag, of misschien een lager kilometer-tarief niet de voorkeur verdiend had boven hetgeen thans is voorgesteld. Ik kan er slechts aan herinneren, zooals trouwens ook in het Verslag is gedaan, dat door de Kamer zelve, zonder dat van eenige tegenspraak is gebleken, verlangd is eene herziening van het tarief van de reiskosten in den geest van het Koninklijk besluit van den 5den Januari 1884. De Regeering heeft gemeend aan dien wensch gehoor te moeten geven, en daarvan is dit ontwerp een uitvoeisel.

Wat de vier in het Verslag behandelde punten betreft, een enkel woord.

Wat het eerste punt betreft, is de gevolgtrekking, door de leden dezer Kamer gemaakt, omtrent de bedoeling dezer wet, volkomen juist. De bedoeling is, dat bij iedere bijeenkomst de reiskosten vergoed worden, ééns voor de heenreis, en ééns voor de terugreis.

Ik betwijfel of eene regeling in dier voege dat alle reizen werden vergoed en daarentegen de verblijfkosten evenredig verminderd, praktisch uitvoerbaar ware. Men moet, mijns inziens niet uit het oog verliezen, dat de reiskosten en de verblijfkosten twee zeer ongelijksoortige grootheden zijn, en dat dus eene evenredige vermeerdering der vergoeding voor reiskosten, welke voor de verschillende leden zeer verschillend zijn, tegenover eene evenredige vermindering der verblijfkosten, welke voor allen dezelfde zijn, tot groote ongelijkheden zou leiden.

Wat betreft de vraag sub 2 gedaan, daarop antwoord ik volkomen bevestigend. De bedoeling is geene andere geweest dan om, de uitdrukking »metterwoon gevestigd» bezigende, daarmede te kennen te geven, de plaats van het werkelijke verblijf. Daarom is het woord »woonplaats», dat eene engere beteekenis heeft, uit het oorspronkelijk wetsontwerp weggenomen, en vervangen door de woorden: »metterwoon gevestigd».

Wat het derde punt betreft, erken ik, dat voor het geval dat daar is gesteld, namelijk dat men slechts één dag hier in den Haag behoeft te zijn, de voorgestelde regeling voor sommigen eene kleine schade kan opleveren, daar het mogelijk is dat men niet volkomen restitutie verkrijgt, voor hetgeen aan verblijfkosten is uitgegeven.

Doch daartegenover staat, dat men wellicht in andere gevallen over iets langer tijd vergoeding van verblijfkosten ontvangt, dan men in den Haag heeft vertoefd. Neem eens aan dat tegen heden-avond de vergadering ware bijeen-geroepen, dat men morgen en overmorgen de vergadering bijwoont, en dat overmorgen de vergadering gescheiden wordt, dan ontvangt men eene vergoeding voor drie dagen,

terwijl men eigenlijk toch slechts tweemaal 24 uren in den Haag vertoeft. In enkele gevallen dus kan iets te weinig en in andere iets te veel worden gerestitueerd, doch het een zal het ander vrijwel compenseeren.

Sub 4 wordt gevraagd hoe de leden den tijd moeten berekenen, waarover verblijfkosten vergoed worden.

De Regeering bedoelt bij deze regeling in het algemeen de berekening der verblijfkosten te laten gelijk zij is. Wel is een enkel woord veranderd: in de bestaande wet staat, »voor het bijwonen der vergadering», terwijl dit wetsontwerp spreekt van »gedurende den tijd waarin zij de vergaderingen hebben bijgewoond», doch dit is alleen eene verduidelijking.

Met de laatst aangehaalde woorden wordt bedoeld eene bepaalde periode aan te wijzen; deze periode zal voor die leden die eerst na de eerste vergadering te 's Hage komen of die vóórdat de vergadering gescheiden wordt vertrekken, eene kortere zijn dan voor hen die gedurende de geheele bijeenkomst van de eerste zitting af tot de laatste toe zich in den Haag hebben bevonden. Men heeft het oog gehad op de periode aanvangende met den dag waarop men om aan de werkzaamheden der Kamer deel te nemen alhier is gekomen en eindigende met den dag waarop men is vertrokken.

Nu kunnen misschien in enkele gevallen zich kleine moeilijkheden voordoen, bijv. wanneer een lid zich tusschentijds voor een enkelen dag van hier begeeft en eene vergadering niet bijwoont; maar men kan toch niet aannemen dat de leden hier zijnde zonder dringende noodzakelijkheid de vergadering niet zouden bijwonen. Is men daarin bijv. door ongesteldheid verhinderd, dan is het ook niet meer dan billijk dat ook die dagen op welke men de vergadering niet bijwoont worden medegerekend. Blijft men om andere oorzaken weg, dan kan men veilig aan de leden overlaten hunne declaratie wegens verblijfkosten te verminderen, in voege als zij zelve meenen dat behoorlijk is.

De heer **Pijnappel**: Ik wensch een woord te zeggen over het eerste punt van het Verslag. Dat punt betreft niet rechtstreeks de wet. De daarbij als gewenscht genoemde regeling kan bij deze wet niet bij interpretatie worden ingevoerd. Waarover ik dus een woord wensch te zeggen, daarvoor geldt de slotbemerking van het Verslag, dat bedenkingen ook zijn gemaakt met het oog op eene eventuele latere wijziging der wet. Gaarne zou ik zien dat de Minister niet volhardde in zijne opvatting, dat de tegenwoordige regeling goed en de gemaakte bedenking onjuist is.

De Minister zegt dat reiskosten en verblijfkosten ongelijksoortige grootheden zijn; zoodat men geen hooger vergoeding voor reiskosten kan toekennen tegenover eene evenredige vermindering van verblijfkosten. Die redeneering steunt op eene onjuiste opvatting van het wellicht niet geheel juist gekozen woord »evenredige».

Er is niet bedoeld dat die twee vergoedingen tot een gelijk bedrag, de eene verhoogd, de andere verminderd moeten worden, dan zeer zeker ware de wijziging niet noodig; want of men hetzelfde bedrag erlangt langs den eenen of den anderen weg komt op hetzelfde neer.

Maar juist omdat het zijn ongelijksoortige grootheden, daarom is de wijziging wenschelijk, indien ten minste het doel bereikt zal worden: vergoeding overeenkomstig de waarheid. Zal de vergoeding met de waarheid overeenstemmen, dan moeten niet ongelijksoortige grootheden gelijkelijk behandeld worden; dan moeten reiskosten vergoed worden naarmate de reizen gemaakt zijn, hetzij vele of weinige, en naarmate daarvoor een hooger of lager bedrag is uitgegeven, en evenzoo de verblijfkosten, hetzij voor vele of weinige dagen, en tot een hooger of lager bedrag per dag, naarmate men meer of minder dagen, en dag en nacht of alleen een dag in den Haag is geweest.

De strekking van deze opmerking is dus, dat het wenschelijk zoude zijn, ook in dit opzicht het gemeene recht in den gewonen regel te volgen, die overal elders geldt.

Nog een enkel woord omtrent het vierde punt. Ik ben het volkomen met den Minister eens, dat wanneer een lid hier niet tegenwoordig is, hij dan ook geene verblijfkosten

ontvangt. Doch in strijd daarmee is de uitdrukking van den Minister, dat er in het artikel sprake is van twee verschillende perioden, en dat de uitdrukking »gedurende den tijd waarin zij de vergaderingen hebben bijgewoond» eene periode aanwijst. Dan toch zou er strijd zijn tusschen de verschillende uitdrukkingen van het artikel. Immers in hetzelfde artikel wordt eene andere periode genoemd, aanvangende bij den dag van bijeenkomst en eindigende op den dag van het uiteengaan der Kamer. Voor zooveel men gedurende die periode de vergaderingen niet bijwoont, zal men de verblijfkosten niet ontvangen. Indien men echter ook, terwijl er geene vergaderingen waren, in den Haag heeft moeten blijven, omdat de afstand zoo groot was, of de dagen van schorsing te weinig in getal waren, dan moeten die dagen, waarop men verplicht was hier te blijven, medetellen.

Indien de wet aldus wordt toegepast, zal zij mijns inziens billijk zijn.

De heer **Godin de Beaufort**, *Minister van Financiën*: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan mij niet geheel vereenigen met de meening van den laatsten geachten afgevaardigde dat de vergoeding wegens verblijfkosten geheel en uitsluitend afhankelijk is van het al of niet bijwonen der vergadering, onverschillig welke de reden der afwezigheid is. Verblijfkosten behooren toch te worden vergoed ook voor de dagen dat er geen zitting is, zoo de vergadering niet is gescheiden en de leden hier blijven. Het is toch mogelijk dat als de Kamer hier vergaderd is en sommige leden met commissiewerk belast zijn de overige leden dien tijd toch hier moeten blijven, omdat die tijd te kort is dan dat zij naar huis terug kunnen keeren en weder voor de eerstvolgende zitting terug zijn.

De leden moeten dus, dunkt mij, gecenseerd worden hier gedurende den geheelen tijd der bijeenkomst te vertoeven, voor zooverre zij niet, of later zijn gekomen of vroeger zijn vertrokken, in welk geval de verblijfkosten over eene kortere periode worden berekend. Men heeft dus in het artikel te doen met twee verschillende periodes, eene langere en eene kortere; de eerste loopende van den dag van bijeenkomst tot den dag dat de Kamer uiteengaat; de tweede welke begint te loopen op het oogenblik dat een lid hier aankomt tot bijwoning der vergaderingen en die eindigt op het oogenblik dat hij weggaat.

Wat het eerste punt betreft door den geachten afgevaardigde besproken, geloof ik dat het goed is af te wachten wat de ondervinding hieromtrent zal leeren. Er zal altijd gelegenheid zijn om te zien hoe deze regeling werkt, en wanneer het blijkt dat er inderdaad bezwaren bestaan zooals de geachte afgevaardigde schetst, zal door eene nieuwe wijziging van de wet daaraan te gemoet kunnen worden gekomen. Ik zie evenwel niet in hoe dit anders zou kunnen geschieden dan of door de verblijfkosten op het voetspoor van het Koninklijk besluit van 1884 niet bij dagen, doch bij uren te berekenen, of door ook wegens de verblijfkosten de werkelijke uitgaaf te vergoeden. Dit zou zeer gecompliceerd worden en zeker niet geriefelijk zijn voor de leden.

De heer **Pijnappel**: Slechts een enkel woord om een misverstand uit den weg te ruimen. De Minister heeft gezegd, dat ook indien iemand in eene commissie werkzaam was hem verblijfkosten moeten worden toegekend. Dit spreekt vanzelf. Vergaderingen omvatten openbare, sectievergaderingen en ook vergaderingen van commissiën. Dit blijkt reeds volkomen duidelijk uit de wet zelve, die gewaagt van het genieten van verblijfkosten door hen, die, nadat de vergadering tot nadere bijeenroeping is gescheiden, in commissiën werkzaam blijven.

De heer **Godin de Beaufort**, *Minister van Financiën*: Er bestaat een misverstand tusschen den geachten spreker en mij. Ik heb niet gesproken van die leden, die lid van commissiën zijn, maar juist van die leden, die geen lid van commissiën zijn, en voor wie de tijd te kort is om

naar huis te gaan. Ik neem het geval van gisteren, toen 10 leden van Commissiën van Rapporteurs hier moesten zijn. De overige leden, die geen deel van die commissiën uitmaakten en van welke vele toch geen gelegenheid hadden om bij voorbeeld naar Groningen of Limburg terug te gaan, moeten geacht worden hier te zijn gebleven, en hebben m. i. evenzeer aanspraak op verblijfkosten. Zij die wel in de gelegenheid zijn geweest naar huis te gaan, vinden in de vergoeding wegens verblijf kosten welke zij desverlangd kunnen declareeren eene compensatie voor het gemis van reiskosten.

De heer **Pijnappel**, ontvangt voor de derde maal het woord en zegt: Omtrent het punt door den Minister genoemd bestaat tusschen hem en mij geen misverstand, want dat punt had ik reeds genoemd in mijne eerste rede.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het *wetsontwerp* wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

VII. BEKRACHTIGING EENER OVEREENKOMST MET DE GEMEENTE 'S HERTOGENBOSCH. (77)

VIII. ONTEIGENING VOOR EEN WEG VOOR HET ONTWERPEN PONTVEER TE DRUTEN NAAR DEN OCHTENSCHEN DIJK. (15)

IX. KREDIETEN TEN LASTE DER BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH-INDIË VOOR 1889, TER BETALING VAN TOT AFGESLOTEN DIENSTJAREN BEHOORENDE ONVEREVENDE VORDERINGEN. (80)

Deze *wetsontwerpen* worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Al de wetsontwerpen van de Tweede Kamer ingekomen, zijn thans afgedaan, met uitzondering van het wetsontwerp houdende bepalingen tot het tegengaan van overmatigen en gevaarlijken arbeid van jeugdige personen en van vrouwen, dat nog niet in staat van wijzen is.

Daar de Staten-Generaal in vereenigde vergadering zijn bijeengeroepen op Dinsdag 30 April aanstaande, veroorloof ik mij voor te stellen onze werkzaamheden thans te schorsen, en die te hervatten op een later te bepalen dag in de volgende week.

Dienovereenkomstig wordt besloten en de vergadering opgeheven.

NADER GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET houdende bepalingen tot het tegengaan van overmatigen en gevaarlijken arbeid van jeugdige personen en van vrouwen.

WIJ WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*,

Allen die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is, ter vervanging van de wet van 19 September 1874 (*Staatsblad* n°. 130), bepalingen vast te stellen tot het tegengaan van overmatigen en gevaarlijken arbeid van jeugdige personen en van vrouwen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goed-